

ПЪТЯТ НА ПРОФЕСОР Д-Р ЗЛАТОЗАРА ГОЧЕВА В НАУКАТА

Димитър Бояджиев

Професор Златозара Гочева е от онези български класически филолози, за които най-естественият начин да се реализират като специалисти – поради това, че живеем в богатата на антични паметници страна – е да се отдадат на изучаването именно на нашите паметници. В то-

зи свой избор тя следва примера на нашите бележити учители Веселин Бешевлиев, Христо Данов, Георги Михайлов, Борис Геров и Иван Венедиков. След като усвоява двата класически езика, тя не остава в кабинета при книгите, а излиза на терена при паметниците: професор Гочева снове между книгите и паметниците вече няколко десетилетия, в резултат на което се появяват повече от сто публикации, подписани с нейното име. Най-характерното за тези публикации е, че в тях знаенето на класическите езици е съчетано с непосредствения контакт с паметниците в техния археологически контекст, а това води до достоверни и сериозно обосновани интерпретации. Впрочем в науката за класическата древност няма нищо по-голямо от достоверните и сериозно обосновани интерпретации.

Религиозните вярвания и практики на траките са предмет на оживен научен интерес още от деветнайсети век; през двайсетия век, особено през втората му половина, броят на новооткритите паметници нараства главоломно. Те и доосветляват, и дозатъмняват нашите представи за тракийския религиозен живот. Свързаните с религията паметници отдавна привличат вниманието на професор Гочева: нейната кандидатска дисертация разглежда култа на Аполон

в Тракия и връзката му с тракийския Херос. Впрочем темата за синкретизирането на “вносните”, сиреч гръцки и римски божества, с местните тракийски божества продължава да занимава професор Гочева и до ден днешен, понеже е неизчерпаема: съвсем неотдавна излезе от печат нейната статия “Особености в иконографията на Силван в провинция Долна Мизия. В тази статия професор Гочева стига до извода, че култът на Силван в Долна Мизия е значително повлиян от местните традиции, демонстрирайки – за кой ли път – отлично познаване на паметниците.

Отличното познаване на паметниците, съчетано с трезвост на преценките, води до истински научни приноси. Един от тях е изготвеният от професор Гочева (в съавторство с професор Манфред Оперман) Корпус на култа към Тракийския конник. Той излиза в Лайден и е част от огромната поредица, основана от професор Фермасерен, онасловена “Предварителни проучвания на източните религии в Римската империя”. За ценността на това дело, в което е вложен дългогодишен труд, най-добре говорят рецензиите за него. Достатъчно е да спомена три от тях: на професор Георги Михайлов, на професор Барня от Букурещ и на професор Мрозевич от Познан.

Заниманията с тракийска религия и натрупаният опит довеждат професор Гочева до написването на един много важен труд, посветен на кажи-речи най-трудния проблем на тази религия – проблема за култа към Тракийския конник. Този труд – “Епитетите на Тракийския конник” – е отпечатан на френски език в “Балканско езикознание”. Сложността на проблема се корени най-вече в това, че, от една страна, сведенията на древните автори за тракийската религия са неясни и противоречиви. Това е разбираемо, понеже текстовете често са наивни, а самите автори по принцип се отнасят с пренебрежение към варварските народи. От друга страна – археологията и епиграфиката непрекъснато ни поднасят нещо, за което литературните извори не казват нито дума, а именно стотици и стотици изображения и посвещения на едно безименно конно божество, което сме свикнали да наричаме “Тракийския конник”. Възникват два въпроса. Първо – можем ли да разтълкуваме литературните свидетелства за тракийската религия така, че да ги свържем

задоволително с археологическите и епиграфските материали? И второ: дали иконографията на Тракийския конник би могла да се свърже с иконографията на други антични божества така, че да се установи било повлияване, било генетична близост? Но тъй като при днешното състояние на нашите знания тези въпроси не могат да се решат окончателно, професор Гочева е предпочела да изясни характера и развитието на култа към Конника въз основа на писмения материал на паметниците. Тя подлага надписите на системен филологически и културно-исторически анализ и възстановява достоверна картина на функциите на божеството според представите на посветителите. Друг важен принос в същия труд е анализът на социалния и етническият състав на посветителите: оказва се, доколкото може да се говори за романизация или елинизация сред посветителите на Тракийския конник, че тя е повърхностна, докато основната маса имат тракийска етническа принадлежност.

Приносите на професор Гочева са получили международна известност, понеже около половината от нейните публикации са на западни езици, най-вече на френски. Немалка част от тях са отпечатани в престижни периодични издания като сп. “Клио”, Вюрцбургския годишник за класическа древност, Вестник древней истории.

Професор Гочева е един от първите щатни сътрудници на Института по тракология. Най-важното дело, което тя извършва там, е участието ѝ в поредицата “Извори за история на Тракия и траките”, чийто първи том излезе от печат през 1981 г., а вторият е на път да излезе. Професор Гочева участва в “Изворите” като съставител заедно с професор Велизар Велков и професор Василка Тъпкова, като редактор заедно с професор Георги Михайлов, професор Василка Тъпкова и професор Александър Фол, и разбира се, като преводач на Пиндар. Професор Гочева показва голяма енергия и организационни способности, когато томът се подготвяше. Аз съм свидетел, че нейният дом се беше превърнал в нещо като филиал на института. Домът ѝ имаше същата функция и при подготовката на втория том.

Педагогическата дейност на професор Гочева, която започва във Великотърновския университет, е богата и разностранна, но най-важното в нея според мене е това, че тя непрекъснато търси кон-

такт с младите, насърчава ги, дава им книги от личната си библиотека и ги подмамва да тръгнат по стръмните и трънливи пътеки на науката. Впрочем тя се е погрижила постиженията на тракологията да достигнат и до обикновения читател – написала е книгата “Завешано от траките”.

Професор Гочева е участвала в много национални и международни научни изяви, по-важните от които са конгресите по тракология, по епиграфика, и балканистичните конгреси и други. Изнасяла е доклади в София, Хале, Берлин, Атина, Познан, Рим, а напоследък – и в Барселона. Тя е автор на статията за Тракийския конник в Италианската енциклопедия, член е на Научния комитет за изработване на лексикон на иконографията на античната митология. В този лексикон тя е автор на всички статии, които засягат иконографията на гръко-римския пантеон от пределите на Тракия, а също и на статиите за Тракийския конник, Делоптес и Дарзалас.

Професор Златозара Гочева е общителна и дружелюбна личност, готова да сподели с другите своите знания, идеи и дори напитките от хладилника си. Нека тази вечер с радост, уважение и чаша в ръка да споделим нейния празник.